

ความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญา Reality in Buddhist Philosophical Perspective

พระมหาวิชิต อคคชิต¹, พระสุทธิสารเมธี,

Phramaha Wichit Aggajito, and Phra Sutthisanmethi,

Received May 28, 2021 & Revise J June 3, 2021 & Accepted June 21, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญา จากการศึกษาพบพุทธปรัชญา ได้แบ่งความจริงไว้ 2 ระดับ คือ 1) สมมติสัจจะ (Conventional Reality) ความจริงในระดับสมมติ ซึ่งเป็นความจริงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ความจริงในระดับสมมตินี้พุทธปรัชญายอมรับว่ามีอยู่จริงแต่ก็มีอยู่อย่างสมมติเท่านั้น 2) ปรมาตสัจจะ (Ultimate Reality) ความจริงในระดับปรมาตสัจจะ คือจริงตามความหมายสูงสุด มีจุดมุ่งหมายสำหรับให้เกิดความรู้ความเข้าใจเท่าทันความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย คือรู้จักสิ่งเหล่านั้นตามที่มันเป็นและเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดคือการหยั่งรู้สัจธรรม ที่จะทำให้เกิดความยึดมั่นหลงผิดทั้งหลายสลายหมดไป ทำให้วางใจวางท่าที่ต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดโปร่ง ผ่องใส เบิกบาน มีความสุขที่แท้จริง การเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาคือการเข้าถึงนิพพานอันเป็นปรมาตสัจจะอันสูงสุดเป็นการเข้าถึงความพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงและตลอดไป แต่การเข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อทำลายกิเลสอันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาดเท่านั้น การที่บุคคลจะสามารถทำลายกิเลสให้หมดไป จำจะต้องรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวงตามสภาพความเป็นจริงด้วยปัญญาที่เป็นญาณทัศนะ การรู้แจ้งสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง ก็คือการรู้แจ้งไตรลักษณ์ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาตนเอง

คำสำคัญ : 1.ความจริง, 2.พุทธปรัชญา

Abstract

This article is intended to study the Reality in Buddhist Philosophical Perspective. From the study, Buddhist philosophy has divided truth into two levels: 1) Conventional reality which is a reality that can change over time and environment. In fact, at this fictional level, Buddhist philosophy accepts that it exists, but it exists only as a hypothesis way. 2) Ultimate Reality is true in the highest sense It is intended to achieve an understanding of the truthfulness of things. Is to know them as they are, and to make the most of it is to enlighten the truth. That will dissolve all the false adherents Make him trust and put his attitude towards things right Free from desires and suffering Having a mind of freedom, clearness, joy, true

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม.

Email : aggajita@gmail.com

happiness. To reach the ultimate goal of Buddhist philosophy is to attain nirvana which is the ultimate benefit, which is the ultimate and everlasting cessation of suffering. But attainment of complete liberation from suffering is possible only when the defilement which is the cause of suffering is completely destroyed. that a person will be able to destroy all passions Must be enlightened in all things as they really are with insightful insight. enlightenment of all things as they really are It is the enlightenment of the Trinity through the practice of Vipassana.

Keywords : 1.Reality; 2.Buddhist Philosophy

1.บทนำ

พุทธปรัชญามีทัศนะเรื่องความจริง คือไม่แสวงหาคำตอบทางอภิปรัชญา เช่น เรื่องปฐมธาตุหรือการกำเนิดโลก ด้วยเห็นว่าเป็นอนิจนัตถะ เป็นเรื่องที่อยู่เหนือวิสัยปุถุชน ทั้งยังไม่เกี่ยวเนื่องต่อการพันทุกข์ ความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญา เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ไม่ว่าจะมิผู้รับรู้หรือไม่ ความจริงก็ดำรงอยู่อย่างนั้น ซึ่งมีทั้งที่เป็นสมมติและปรมาตถ์ ความจริงทั้งสองอย่างล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เพราะเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วในโลกนี้ พระพุทธเจ้าเป็นแต่เพียงผู้ตรัสรู้ในสัจธรรมอันเป็นความจริงสูงสุดนั้น แล้วจึงนำมาแสดงเพื่อเป็นประโยชน์เกี่ยวเนื่องต่อการหลุดพ้นทุกข์ของเวไนยสัตว์ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ศึกษาแนวคิดในเรื่องความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญา รวมถึงความแตกต่างระหว่างสมมติสัจจะและปรมาตถ์สัจจะ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความรู้ความเข้าใจทั้งในแง่การประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตและเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาทั้งในระดับสมมติสัจจะและระดับปรมาตถ์สัจจะต่อไป

2.ความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญาได้แสดงความจริงไว้ 2 ระดับ คือ

2.1 ความจริงในฐานะสมมติสัจจะ (The Conventional Reality)

สิ่งที่มีอยู่จริงในระดับสมมติ เรียกว่า สมมติสัจจะ คือความจริงที่เนื่องด้วยประสาทสัมผัสที่ทุกคนรับรู้แล้วสมมติศัพท์บัญญัติขึ้นใช้ หรือความจริงที่ขึ้นต่อการยอมรับของคน ความจริงที่ถือตามความกำหนดหมายตกลงกันไว้ของชาวโลก เช่น คน สัตว์ โต๊ะ หนังสือ เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, 77.) เหล่านี้เป็นความจริงโดยสมมติ ซึ่งเป็นความจริงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ความจริงในระดับสมมตินี้พุทธปรัชญายอมรับว่ามีอยู่จริงแต่ก็มีอยู่อย่างสมมติเท่านั้น

สิ่งที่มีอยู่จริงในระดับสมมตินั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.การบัญญัติความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยถือเอาเนื้อหาหรือเนื้อความของสิ่งนั้นเป็นหลักในการสร้างคำขึ้นมาออกเสียงเรียกชื่อ เพื่อจะหมายรู้หรือทดแทนเนื้อความของสิ่งนั้น ๆ คือการบัญญัติตามใจความโดยถือเอาอรรถของสิ่งที่ต้องการจะกล่าวถึงเป็นหลักในการบัญญัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อความท่านจึงเรียกบัญญัตินี้ว่า อรรถบัญญัติ ซึ่งอรรถบัญญัตินี้ยังแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ 1) บัญญัติที่อาศัยการวิปริต คือ ความเปลี่ยนแปลงและสืบต่อของมหาภูตรูป แล้วสมมติบัญญัติกันไว้ด้วยอาการนั้น ๆ เช่น สมมติบัญญัติว่า ภูมิ (แผ่นดิน) เป็นต้น 2) บัญญัติที่อาศัยการประชุมกันแห่งสัมภาระทั้งหลายแล้วสมมติบัญญัติไว้ด้วยอาการนั้น ๆ เช่น สมมติบัญญัติว่า ธาร (รถ) เป็นต้น 3) บัญญัติที่อาศัยการประชุมกันของชั้นทั้ง 5 แล้วสมมติบัญญัติไว้

ด้วยอาการนั้น ๆ เช่น สมมติบัญญัติว่า ปริสสะ (บุรุษ) เป็นต้น 4) บัญญัติอาศัยการหมุนเวียนของพระอาทิตย์ และพระจันทร์ยกย้ายเข้าออกแล้วสมมติบัญญัติไว้ด้วยอาการนั้น ๆ เช่น สมมติบัญญัติทิวว่า ทิศตะวันออก ทิศ ตะวันตก ที่ชื่อว่า ทิสาบัญญัติ เป็นต้น 5) บัญญัติอาศัยอาการที่มหาภูตรูปทั้ง 4 ไม่ติดต่อกันแล้วคือไม่จดถึง กันแล้วสมมติบัญญัติไว้ด้วยอาการนั้น ๆ เช่น สมมติบัญญัติว่า กุปะ (หลุม), คูหา (ถ้ำ) เป็นต้น 6) บัญญัติที่ อาศัยนิमितของกัมมัฏฐานและอาการวิเศษของภาวณาแล้วสมมติบัญญัติไว้ด้วยอาการนั้น ๆ เช่น สมมติบัญญัติ ว่า ปริกรรมนิमित อุกคหนิมิต เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555, 66)

2. นามบัญญัติ เป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้นในลักษณะเป็น นาม ชื่อ คำ วลี หรือเป็นสัญลักษณ์อื่นใด เพื่อที่จะสามารถสื่อความหมายของอรรถบัญญัติได้ นามบัญญัตินี้แบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ 1) เป็นคำ บัญญัติเรียกสภาวะธรรมที่มีจริง เช่นคำว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นต้น เป็นการบัญญัติแต่งตั้งสิ่ง ที่มีปรมาตตสภาวะรองรับนามบัญญัตินั้นมีอยู่จริง 2) เป็นคำบัญญัติเรียกวาสัตว์ที่ไม่มีสภาวะธรรมรองรับ เช่นคำ ว่า ไทย แหก หนังสือ ต้นไม้ บ้าน เป็นต้น 3) บัญญัติสิ่งที่ไม่เกี่ยวกับสิ่งที่มีสภาวะธรรมรองรับ เช่นคำว่า ฌานลาภี (บุคคลผู้ได้ฌาน) เป็นต้น 4) บัญญัติสิ่งที่มีกับสิ่งที่ไม่ไม่มีสภาวะธรรมรองรับ เช่นคำว่า อิตถีสัทโท (เสียงของหญิง) 5) บัญญัติสิ่งที่มีสภาวะธรรมรองรับ 2 คำผสมกัน เช่นคำว่า จักขุวิญญาณ เป็นต้น 6) บัญญัติสิ่งที่ไม่ไม่มี สภาวะธรรมรองรับ 2 คำผสมกัน เช่นคำว่า ราชปุตโต (พระโอรสของพระราช) เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555, 67)

สมมติสัจจะ ความจริงภายนอกหรือความจริงในทางโลกที่เขาสมมติกันนั้น เมื่อบุคคลได้ศึกษาแล้วก็ สามารถนำมาประกอบกิจแห่งตนให้สำเร็จได้ คือทำเหตุให้สัมพันธ์กับผล ก็จะได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่ตนปรารถนา ซึ่งการรู้เหตุ รู้ผลตามความเป็นจริงนี้บุคคลอาจนำไปประกอบให้เป็นผลดี ผลชั่วก็ได้ ให้เป็นสุขหรือให้เป็นทุกข์ ก็ได้ตามแต่เหตุที่ประกอบ “บุรุษทำกรรมเหล่าใดไว้ เขาย่อมเห็นกรรมเหล่านั้นในตน ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับ ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น” (ขุ.ชา.27/294/80.) ซึ่งมีปรากฏ ให้เห็นในปัจจุบันมากมาย

กล่าวโดยสรุป พุทธปรัชญาเห็นความสำคัญของเรื่องความจริงในระดับสมมตินี้ จึงได้อธิบายลักษณะ ของสมมติสัจจะและได้แบ่งประเภทของสมมติสัจจะไว้เป็นระบบเพื่อให้เข้าใจง่าย จะได้เป็นประโยชน์แก่บุคคล ผู้ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความจริง ในระดับสมมติตามที่เป็จริง จะได้ไม่หลงยึดติดอยู่กับสมมติบัญญัติทั้งหลาย โดยขาดความเข้าใจที่ถูกต้องใน สมมติบัญญัตินั้น ๆ กล่าวคือพุทธปรัชญาสอนให้รู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงของมัน

2.2 ความจริงในฐานะปรมาตตสัจจะ (The Ultimate Reality)

สิ่งที่มีอยู่จริงในระดับปรมาตต เรียกว่า ปรมาตตสัจจะ สิ่งที่มีอยู่จริงในระดับปรมาตตสัจจะนี้ เป็นความ จริงที่มีอยู่จริง ๆ มีสภาวะธรรมรองรับอยู่จริง เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงโดยตัวของมันเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้หรือ การปฏิเสธของมนุษย์ จะมีมนุษย์รับรู้ว่ามีอยู่หรือไม่ก็ตาม ความจริงนี้ก็ยังคงมีอยู่เช่นนั้น หากไม่ เปลี่ยนแปลงไปตามความรู้หรือความเชื่อของมนุษย์แต่อย่างใดไม่ อีกรอย่างหนึ่ง ปรมาตตสัจจะนั้น คือความจริง ภายในหรือความจริงทางธรรมอันเป็นปรมาตตธรรมนั้น ย่อมมุ่งให้บุคคลรู้จักเหตุแห่งความดี และความชั่ว อัน จะนำมาซึ่งผลคือ สุขและทุกข์ตามลำดับ มิใช่เพียงเพื่อทำความปรารถนาของตนให้สำเร็จเพียงอย่างเดียว เหมือนความจริงในทางโลก ด้วยว่าจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ความจริงในทางธรรมนั้นคือความดี มิใช่มุ่งที่ ความสำเร็จเพียงอย่างเดียวโดยไม่ใส่ใจว่าดีหรือชั่ว บุคคลเมื่อรู้ว่าเป็นเหตุของความชั่วให้ผลเป็นความทุกข์ ย่อมพยายามที่จะละเว้น แล้วประกอบเหตุแห่งความดี อันให้ผลคือความสุขแทน ซึ่งประกอบเหตุแห่งความดีนี้

เองยอมทำให้บุคคลบรรลุถึงผลการเป็นคนดี พ้นจากการเป็นคนชั่ว ซึ่งนี้เป็นประโยชน์ขั้นต้นแห่งการศึกษา และปฏิบัติตามหลักแห่งความจริงทางธรรม คือ “ยอมทำให้เป็นคนดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นทุกข์” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543, 90.)

พุทธปรัชญา ได้แสดงหลักคำสอนเรื่องปรมาตมสังขจะไว้ 4 อย่าง คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ถือได้ว่าเป็นปรมาตมสังขจะ เพราะเป็นสิ่งที่มิได้อยู่เป็นอยู่โดยธรรมชาติของตนเอง มนุษย์เป็นเพียงผู้ไปศึกษาและบัญญัติศัพท์เพื่อใช้เรียกเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะไม่มีใครเข้าไปรู้ไปศึกษาปรมาตมทั้ง 4 นั้นก็ตาม สิ่งเหล่านั้นก็ยังคงมีอยู่เป็นอยู่ตามสภาวะเช่นนั้นตลอดไป ตัวอย่างเช่น มนุษย์และสัตว์ทุกชนิดเมื่อวิเคราะห์ในแง่ปรมาตมสังขจะพบว่า เกิดจากสภาวะธรรมที่เรียกว่า จิต เจตสิก รูปมาประกอบกันหรืออาจวิเคราะห์ในอีกแง่หนึ่งได้ว่า เกิดจากชั้น 5 อันได้แก่ รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น มาประกอบกัน ซึ่งอันที่จริงแล้วชั้น 5 นั้นสามารถสรุปลงได้ในปรมาตมสังขจะทั้ง 3 คือ วิญญาณชั้น จิตอยู่ในสภาวะธรรมที่เรียกว่า จิต เวทนาชั้น สัญญาชั้น และสังขารชั้น จิตอยู่ในสภาวะธรรมที่เรียกว่า เจตสิก ส่วนรูปชั้นจัดอยู่ในสภาวะธรรมที่เรียกว่ารูป คำสอนพุทธปรัชญาที่เป็นปรมาตมธรรมจึงเป็นคำสอนที่กล่าวถึงธรรมชาติ หรือสภาวะธรรมล้วน ๆ ดังนี้

1. จิต คือ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ วิญญาณ จำนวนของจิตมีทั้งหมด 89 ดวง หรือโดยพิสดารมี 121 ดวง แต่เมื่อกล่าวโดยลักษณะแล้วมีเพียง 1 เท่านั้น คือ รู้อารมณ์ (อารมณ์ในที่นี้ หมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งต่าง ๆ เรื่องราวต่าง ๆ ที่จิตไปรับรู้) จิตเป็นนามธรรม และมีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น มโน มานัส ทัฬหี บัณฺฑร มนายตนะ มนินทริย และ วิญญาณ เป็นต้น คำเหล่านี้มีความหมายเกี่ยวกัน มิใช่ตรงกันโดยสมบูรณ์ ใช้แทนกันได้ในบางโอกาสมิใช่เสมอไป เมื่อจัดแบ่งสภาวะธรรมทั้งหลายเป็นประเภท ที่เรียกว่า ชั้น 5 จิต ได้แก่ วิญญาณชั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, 280)

2. เจตสิก คือ ธรรมชาติที่ประกอบกับจิต ประจุแต่งจิต ทำให้เกิดความรู้สึก นึกคิด ที่แตกต่างกันทั้งทางที่ดี และไม่ดี มีทั้งหมด 52 ลักษณะ เจตสิกเป็นนามธรรมที่เกิดร่วมกับจิต คือเกิดพร้อมกับจิต ดับพร้อมกับจิต รู้อารมณ์เดียวกันกับจิต และอาศัยที่เกิดที่เดียวกันกับจิต สภาพของจิตเป็นเพียงประธานในการรู้อารมณ์ แต่การที่จิตโกรธหรือจิตโลภ เป็นเพราะมีเจตสิกเข้าประกอบประจุแต่งให้เกิดความโกรธหรือความโลภนั่นเอง จิตเปรียบเสมือนเม็ดยา เจตสิกเปรียบเสมือนตัวยาที่อยู่ในเม็ดยา จิตเกิดโดยไม่มีเจตสิกไม่ได้ และเจตสิกก็เกิดโดยไม่มีจิตไม่ได้เช่นกัน เนื่องจากจิตและเจตสิกเป็นสิ่งที่ต้องเกิดร่วมกันตลอดเวลา จิตและเจตสิกนั้นเป็นธรรมชาติที่ต้องเกิดร่วมกัน ต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน และไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, 278)

3. รูป คือ สภาวะที่แปรปรวนแตกสลายเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง ร่างกายและส่วนประกอบฝ่ายวัตถุพร้อมทั้งพฤติกรรมและคุณสมบัติของมัน มี 2 หรือ 28 คือ 1) มหาภูต หรือภูตรูป 4 สภาวะอันปรากฏได้เป็นใหญ่ ๆ โต ๆ หรือเป็นต่าง ๆ ได้มากมาย รูปที่มีอยู่โดยสภาวะ รูปต้นเดิม ได้แก่ธาตุ 4 2) อุปาทารูปหรืออุปาทายรูป 24 คือรูปอาศัย รูปที่เป็นไปโดยอาศัยมหาภูต (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, 71)

4. นิพพาน คือสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสระภาพสมบูรณ์ มี 2 ลักษณะคือ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, 66)

1) สอุปาทิเสสนิพพาน คือ นิพพานยังมีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานที่ยังเป็นไปกับชั้น 5 หมายถึง การที่ประหารกิเลสได้หมดสิ้นแล้ว แต่ชั้น 5 (จิต เจตสิก รูป) ยังมีการเกิดดับสืบต่ออยู่ (ยังมีชีวิตอยู่)

2) อนุปาทิเสสนิพพาน คือ นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานที่ปราศจากชั้น 5 ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ (ผู้หมดจดจากกิเลส) ที่สิ้นอายุขัยไปแล้ว (คือกิเลสก็ไม่เหลือ ชั้น 5 ก็ไม่เหลือ) หรือ

ที่เรียกว่า ปรินิพพาน (ปริ = ทั้งหมด) เมื่อปรินิพพานแล้ว จิต + เจตสิกและรูปก็จะหยุดการสืบทอดและดับลง โดยสิ้นเชิง (คือเมื่อตายไปแล้วก็จะไม่มีการเกิดอีกหรือไม่มีภพชาติต่อไปอีก) นิพพาน เป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า จิตในทัศนะของพุทธปรัชญา หมายถึงสภาวะธรรมที่เป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง มีลักษณะหรือหน้าที่ที่สำคัญคือการรู้อารมณ์ อารมณ์ที่จิตรับรู้ได้แก่อายตนะภายนอก 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ โดยรับรู้ผ่านทางทวารทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จิตที่เกิดขึ้นรับรู้อารมณ์เรียกว่า วิถีจิต ส่วนจิตที่อยู่ในสภาวะที่ไม่มีการรับรู้อารมณ์เรียกว่าภวังคจิต

เจตสิก เป็นปรมัตถธรรมที่เป็นสภาวะธรรมหรือสังขตธรรมอย่างหนึ่ง เป็นนามธรรมที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามอำนาจการปรุงแต่งของเหตุปัจจัยเพื่อทำหน้าที่เข้าประกอบจิต หรือปรุงแต่งจิตให้มีลักษณะเป็นไปตามเจตสิกที่เข้าปรุงแต่งนั้น พุทธปรัชญานิยามความหมายของเจตสิกไว้ว่า ธรรมชาติที่ชื่อว่าเจตสิกเพราะอรธว่ามีในจิต โดยมีความเป็นไปเนื่องด้วยจิตนั้น หรือธรรมชาติประกอบในจิต ชื่อว่าเจตสิก

รูปจึงเป็นปรมัตถสภาวะอย่างหนึ่งที่จัดเป็นสังขตธรรมเช่นเดียวกับจิตและเจตสิก เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามอำนาจการปรุงแต่งของเหตุปัจจัย จิต เจตสิกเป็นนามธรรม แต่รูปมิใช่นามธรรม ในพุทธปรัชญาได้ให้ความหมายของคำว่ารูป หรือรูปธรรมไว้ว่า ธรรมชาติที่แตกดับหรือเสื่อมสลายไปเรียกว่า รูป และรูปนี้ย่อมเป็นที่อาศัยเป็นไปแห่งธรรม คือ จิตและเจตสิก

ปรมัตถธรรมที่เรียกว่า จิต เจตสิก รูป ที่กล่าวมาแล้วถือเป็นสังขตธรรม เพราะเหตุที่สภาวะธรรมทั้ง 3 นั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปตามอำนาจการปรุงแต่งของเหตุปัจจัย ส่วนปรมัตถธรรมที่เรียกว่านิพพานเป็นนามธรรม และเป็นสิ่งที่มิอยู่ในลักษณะเป็นสังขตธรรม คือไม่ถูกปรุงแต่ง ไม่เกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ปรุงแต่งขึ้น เพราะนิพพานเป็นสภาวะที่บริสุทธิ์ เทียงแท้ คงอยู่ในภาวะนั้นตลอดเวลาเป็นอมตธรรม เป็นภาวะที่ไม่มีขอบเขตจำกัด เป็นภาวะแห่งเสรีภาพคือหลุดพ้นจากเครื่องผูกพันร้อยรัดทั้งปวง

2.3 ความจริงในฐานะอริยสังขะ

อริยสังขะ เป็นหลักธรรมหรือหัวข้อธรรมที่สำคัญที่สุด และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนา อริยสังขะ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามกัณฐิกะ แปลว่า ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงเปิดหงายขึ้นได้เอง คำว่าเปิดหงายขึ้นได้เอง หมายถึง พระพุทธองค์ทรงค้นพบอริยสังขะ 4 คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางการดับทุกข์ด้วยพระองค์เอง คำว่า ทุกข์ แปลว่า ทนได้ยาก อดทนได้ยาก ทุกข์ในทุกขอริยสังขะ ท่านหมายถึงการยึดมั่นถือมั่นในชั้น 5 ดังพระบาลีว่า “ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขอริยสังขะ คือ ชาติก็เป็นทุกข์ ชราก็เป็นทุกข์ พยาธิก็เป็นทุกข์ มรณะก็เป็นทุกข์ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ การพลัดพรากจากสิ่ง ที่รักก็เป็นทุกข์ ปราศจากสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นที่ทุกข์ โดยย่อการยึดมั่นถือมั่นในชั้น 5 นั้น เป็นทุกข์” (วิ.ม. 4/12/21.) สมุทัย แปลว่า เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุที่ทำให้ทุกข์เกิด “ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกขสมุทัยอริยสังขะ คือตัณหาอันทำให้เกิดอีก ประกอบด้วยความเพิลิตเพิลินและความกำหนด มีปกติให้เพิลิตเพิลินใน อารมณ์นั้น ๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา” (วิ.ม.4/12/21.) นิโรธ แปลว่า ความดับทุกข์ “ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขนิโรธอริยสังขะ คือความดับตัณหาไม่เหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสละทิ้ง ความพ้น ความไม่อาลัยในตัณหา” (วิ.ม.4/12/22.) ดังนั้นนิโรธจึงเป็นภาวะที่ถึงความดับทุกข์ สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกตัณหาย้อมใจ ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ความเบื่อหน่ายหรือความคับข้องติดขัดอย่างไร หลุดพ้นเป็นอิสระ สงบปลอดโปร่งโล่งเบา ผ่องใสเบิกบาน เรียกอีกอย่างว่า นิพพาน มรรค แปลว่า ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์หรือข้อปฏิบัติให้ถึงความทุกข์ ได้แก่ อริยอัฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทุกขนิ

โรธคามินีปฏิปทา ดังที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกว่า “ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังค คือ อริยมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ” (วิ.ม.4/12/22.) รวมเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เพราะเป็นทางสายกลาง ซึ่งดำเนินไปพอดีที่จะทำให้ถึงนิโรธโดยไม่ติดขัดหรือเอียงไปทางที่ สุดสองอย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค ความหมกมุ่นใน กามสุข และอัตตทิลกมณฺเฑนุโยค การประกอบความลำบากแก่ตน คือบีบคั้นทรมานตนเองให้เดือนร้อน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555, 850.)

เมื่อทรงค้นพบแล้วก็ทรงพิจารณาอริยสังค 4 นั้น ด้วยญาณ 3 คือ สัจจญาณ กิจญาณ และกตญาณ จนแจ่มแจ้งด้วยปัญญาญาณแล้ว จึงประกาศตัวพระองค์เองว่าเป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถัดจากนั้นพระองค์จึงนำอริยสังคที่ทรงค้นพบมาแสดงหรือเปิดเผยให้คนอื่นรู้ตาม การแสดงอริยสังคแก่คนอื่นจึงเปรียบเหมือนหยิบของ ที่คว่ำอายุให้หงายขึ้นหรือดึงสิ่งที่ปิดอยู่ให้เปิดออก อริยสังค แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ แต่เมื่อกกล่าวโดย พิสดารแล้ว อริยสังค มีความหมายถึง 5 ประการ คือ ของจริงอย่างประเสริฐ ของจริงที่ทำให้คนเป็นพระอริยเจ้า ของจริงของพระอริยเจ้า ของจริงที่ไปจากข้าศึก และความจริงแท้ ความหมายทั้ง 5 ประการนี้ ถู้อว่าเป็น ความหมายที่ครอบคลุมเนื้อหาของอริยสังคได้ทั้งหมด (ประยงค์ แสนบุราณ, 2557, 206.) และความหมายนั้นมี คำอธิบาย ดังนี้

1) ของจริงอย่างประเสริฐ หมายความว่า สิ่งที่มีอยู่จริง สิ่งที่เป็นจริง สิ่งที่

2) ของจริงที่ทำให้คนเป็นพระอริยเจ้า หมายความว่า ใครก็ตามมีญาณทัศนะในอริยสังค 4 โดยการรู้ว่ นี้คือทุกข์ นี้คือเหตุให้เกิดทุกข์ นี้คือการดับทุกข์ และนี่คือหนทางการปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เป็นต้น ด้วย ญาณทั้ง 3 จนแจ่มแจ้ง ไม่มีความสงสัยในชีวิต รู้ว่าชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ไม่มีชาติในภพอื่น ๆ อีกแล้ว การรู้ ญาณทั้ง 3 ในอริยสังค 4 อย่างนี้ อริยสังคจึงชื่อว่าทำให้บุคคลนั้นเป็นพระอริยเจ้า ไม่มีธรรมอื่นใด ๆ ทำให้คน เป็นอริยเจ้าได้เหมือนอริยสังค

3) ของจริงของพระอริยเจ้า หมายความว่า ปุ่ชุนมารู้แจ้งอริยสังคด้วยญาณทัศนะแล้วก็กลายเป็นพระ อริยเจ้า ความเป็นปุ่ชุนก็จะหายไป เมื่อเป็นเช่นนี้อริยสังคจึงเป็นของจริงของพระอริยเจ้าเท่านั้น ไม่ใช่ของจริง ของปุ่ชุน เพราะปุ่ชุนรู้แจ้งอริยสังคก็เป็นพระอริยเจ้า เปลี่ยนภาวะของปุ่ชุนเป็นพระอริยเจ้า เมื่อรู้แจ้ง อริยสังคดังนี้ อริยสังคจึงชื่อว่าของจริงของพระอริยเจ้า

4) ของจริงไปจากข้าศึก คำว่า ข้าศึก ในความหมายนี้ไม่ใช่ข้าศึกศัตรูภายนอกที่เป็นบุคคลหรือกองทัพ แต่หมายถึงกิเลสตัณหาซึ่งอยู่ภายในเราแต่ละคน ข้าศึกศัตรูชนิดนี้สู้รบตบมือกับเราทุกภพทุกชาติ ทำให้เวียน วายตายเกิดในสังสารวัฏ แต่เมื่อรู้แจ้งอริยสังคด้วยญาณทัศนะ ข้าศึกคือกิเลสตัณหาก็จะหมดสิ้น ดังนั้น อริยสังค จึงมีความหมายอีกอย่างหนึ่งว่า ของจริงไปจากข้าศึก

5) ความจริงแท้ คือความจริงในโลกนี้แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ 1) ประมัตถสังคจะ แปลว่า ความจริง สูงสุดหรือความจริงแท้ 2) สมมติสังคจะ แปลว่า ความจริงชั้นสมมติหรือความจริงเทียม ความจริงสูงสุดหรือ ความจริงแท้นั้นคืออะไร คือสิ่งที่มันเป็นจริงอย่างนั้น จะมีคนรู้คนเข้าใจหรือไม่มันก็จะเป็ความจริงของมันอย่างนั้น เช่น ความจริงในอริยสังค คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ได้แก่ตัณหา ความดับทุกข์ได้แก่นิโรธ และทางแห่งการดับ ทุกข์ได้แก่มรรค มีอยู่แล้วเป็นอยู่แล้วก่อนที่พระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้น แต่เมื่อพระองค์อุบัติแล้วขึ้นและทรงค้นพบ จึงทรงนำมาเปิดเผยให้ผู้อื่นได้รู้ตาม อริยสังคจึงไม่ใช่สิ่งที่พระองค์สร้างขึ้น แต่เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว ปัจจุบันนี้อริยสังค ทั้ง 4 ก็ยังคงเป็นอยู่อย่างนั้น นี่คืความจริงแท้ ส่วนความจริงสมมตินั้นคือสิ่งที่กำหนดกันขึ้นหรือยอมรับ ร่วมกัน เช่น คน สัตว์ พืช เป็นต้น ไม่ใช่ความจริงแท้ (ประยงค์ แสนบุราณ, 2557, 207.)

อริยสัจหรือความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญา มีคุณค่าสรุปได้ ดังนี้

- 1) เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ไขปัญหามาตรบแบบแห่งเหตุผล เป็นระบบวิธีแบบอย่างซึ่งวิธีการแก้ปัญหาใด ๆ ก็ตาม ที่จะมีคุณค่าและสมเหตุสมผลจะต้องดำเนินไปในแนวเดียวกันเช่นนี้
- 2) เป็นการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตของตนด้วยปัญญาของมนุษย์เอง โดยนำเอาหลักความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาให้ประโยชน์ ไม่ต้องอ้างอำนาจดลบันดาลของตัวการพิเศษเหนือธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ
- 3) เป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่ามนุษย์จะเติบโตออกไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่ห่างไกลตัวกว้างขวางมากมายเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าเขาจะต้องมีชีวิตของตนเองที่มีคุณค่า และสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกเหล่านั้นอย่างมีผลดีแล้ว เขาจะต้องเกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากหลักความจริงนี้ตลอดไป
- 4) เป็นหลักความจริงกลาง ๆ ที่ติดเนื่องอยู่กับชีวิตหรือเป็นเรื่องของชีวิตเองแท้ ๆ ไม่ว่ามนุษย์จะสร้างสรรค์ศิลปวิทยาหรือดำเนินกิจการใด ๆ ขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของตน และไม่ว่าศิลปวิทยาหรือกิจการเหล่านั้น จะเจริญขึ้น เสื่อมลง สลายไปหรือเกิดมีใหม่มาแทนอย่างไร ๆ ก็ตาม หลักความจริงที่เรียกว่าอริยสัจนี้ ก็จะยืนยง ใหม่ และใช้เป็นประโยชน์ได้ตลอดทุกกาลเวลา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555, 873.)

กล่าวโดยสรุป อริยสัจจะ (The Four Noble Truths) ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญและทรงแนะนำให้พุทธศาสนิกชนศึกษาอย่างจริงจัง เพราะการรู้อริยสัจจะสามารถนำไปสู่ความดับกิเลสและทุกข์ได้

3. การเข้าถึงและการพิสูจน์ความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญา

3.1 การเข้าถึงความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญา

การเข้าถึงความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญานั้น หมายถึงการเข้าถึงพระนิพพาน ไม่ได้หมายถึงความจริงอื่น ๆ วิธีการเข้าถึงความจริงหรือนิพพานนั้นต้องปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และมรรคทั้ง 8 ประการนี้รวมลงในไตรสิกขา คือ 1) ศีล มีมรรค 3 ข้อ ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ 2) สมาธิ มีมรรค 3 ข้อ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ 3) ปัญญา มีมรรค 2 ข้อ ได้แก่ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ มรรคและไตรสิกขา คือบันไดหรือขบวนการในการเข้าถึงความจริงหรือพระนิพพานตามทัศนะของพุทธปรัชญา เราไม่สามารถจะเข้าถึงความจริงโดยวิธีอื่น ๆ ได้นอกจากปฏิบัติตามมรรคหรือไตรสิกขาอย่างเคร่งครัดเท่านั้น การใช้ความคิด คัดถึง หรือการใช้ความจงรักภักดีแบบศาสนาเทวนิยมนั้นไม่สามารถจะเข้าถึงความจริงหรือพระนิพพานได้ ดังนั้น การปฏิบัติตามมรรค 8 หรือไตรสิกขาเท่านั้น จึงจะสามารถเข้าถึงความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญาได้ (ประยงค์ แสนบุราณ, 2557, 13-14.)

ส่วนเป้าหมายในการแสวงหาความจริงในพุทธปรัชญานั้น ยอมรับถึงประโยชน์และความสุขที่จะได้รับจากการเข้าถึงความจริง ในด้านประโยชน์อันเป็นเป้าหมายในการแสวงหาความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญานั้น คือ ประโยชน์แบ่งตามเป้าหมายของผู้รับผลประโยชน์ มีอยู่ 3 อย่าง คือ 1) อัตตัตถะ ประโยชน์ตน คือประโยชน์ของผู้กระทำเอง 2) ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น คือประโยชน์ของบุคคลอื่นนอกเหนือผู้กระทำ และ 3) อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือประโยชน์ทั้งของผู้กระทำและของบุคคลอื่น (อง.อภุจก. 23/54/340) อย่างไรก็ตามเป้าหมายของพุทธปรัชญาคือต้องเป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์อย่างเดียว และจะมีบางคนที่มีความ

เพียรพยายามปฏิบัติตามคำสอนเท่านั้นที่จะสามารถหลุดพ้นความทุกข์ได้ แต่บางคนปฏิบัติไม่ถึงเป้าหมายสูงสุดก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข โดยปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา แต่เป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาคือการเข้าถึงนิพพานอันเป็นปรมัตถประโยชน์อันสูงสุดเป็นการเข้าถึงความพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงและตลอดไป แต่การเข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อทำลายกิเลสอันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาดเท่านั้น การที่บุคคลจะสามารถทำลายกิเลสให้หมดไป จำจะต้องรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวงตามสภาพความเป็นจริงด้วยปัญญาที่เป็นญาณทัศนะ การรู้แจ้งสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง ก็คือการรู้แจ้งไตรลักษณ์ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาตนเอง

3.2 การพิสูจน์ความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญา นอกจากจะเป็นสัจจนियมแล้วยังมีลักษณะเป็นเหตุผลนิยม หมายความว่า ให้พิจารณาตามหลักเหตุผลจนเห็นความจริงแล้วจึงให้เชื่อ ความจริงจะต้องพิสูจน์ทดลองได้ ซึ่งก็มีบางประเด็นที่สอดคล้องกับทฤษฎีความจริงตามทัศนะของนักปรัชญาตะวันตก 4 ประเด็น คือ

- 1) ความจริง คือ ความตรงกันระหว่างความเชื่อที่เกิดจากการรับรู้และสิ่งภายนอก
- 2) ความจริง คือ สิ่งที่น่าไปปฏิบัติได้
- 3) ความจริง คือ ความสำเร็จ หรืออรรถประโยชน์จากการปฏิบัติ
- 4) ความจริง คือ สิ่งที่พิสูจน์ทดลองได้ด้วยประสบการณ์ (ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์, 2555, 223)

การพิสูจน์ความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญานั้น ยังชี้ถึงความตรงกันระหว่งการหยั่งรู้ภายใน (ญาณทัศนะ) กับความจริงภายนอกอีกด้วย ซึ่งเป็นขั้นที่ละเอียดกว่าขั้นประสาทสัมผัส เพราะพุทธปรัชญาไม่เน้นเฉพาะความลงรอยกันทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเน้นถึงความลงรอยกันระหว่างทฤษฎีและภาคปฏิบัติด้วย ความจริงจะต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์สามัญ หรือประสบการณ์พิเศษ สามารถนำไปปฏิบัติได้และก่อให้เกิดผลจากการปฏิบัตินั้นตามวัตถุประสงค์ ตามหลักการที่ว่า สิ่งที่พิสูจน์ได้เท่านั้นความจริง พุทธปรัชญาได้ประกาศไว้นานร่วมระยะเวลากว่า 2,500 กว่าปี ดังนั้น ความจริงตามทัศนะหรือตามหลักพุทธปรัชญาจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

- 1) มีเหตุผล (สนิทานัง)
- 2) พิสูจน์ทดลองได้ (เอหิปัสสิโก)
- 3) เป็นที่ยอมรับโดยผู้รู้ทั้งหลาย (เวทิตัพโพ วิญญูหิ)
- 4) เป็นความจริงสากลตลอดไป ไม่ขึ้นกับกาลเวลา (อกาลิกะ) (ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์, 2555, 225)

4.สรุป

ความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญา มี 2 ระดับ คือ

1. ความจริงระดับสมมติและความจริงระดับปรมาตถ์ ความจริงโดยสมมติเป็นความจริงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อมหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ความจริงในระดับสมมตินี้พุทธปรัชญายอมรับว่ามีอยู่จริงแต่ก็มีอยู่อย่างสมมติเท่านั้น ความจริงในระดับสมมตินั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท 1.การบัญญัติความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยถือเอาเนื้อหาหรือเนื้อหาของสิ่งนั้นเป็นหลักในการสร้างคำขึ้นมาออกเสียงเรียกชื่อ เพื่อจะหมายรู้หรือทดแทนเนื้อหาของสิ่งนั้น ๆ 2. นามบัญญัติ เป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้นในลักษณะเป็น นาม ชื่อ คำ วลี หรือเป็นสัญลักษณ์อื่นใดเพื่อที่จะสามารถสื่อความหมายของอรรถบัญญัติได้

2.ความจริงในระดับปรมาตม์ เรียกว่า ปรมาตม์จะ สิ่งที่มีอยู่จริงในระดับปรมาตม์จะนี้ เป็นความจริงที่มีอยู่จริง ๆ มีสภาวะธรรมรองรับอยู่จริง เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงโดยตัวของมันเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับความรู้หรือการปฏิบัติของมนุษย์ จะมีมนุษย์รู้ว่าปรมาตม์จะนี้มีอยู่หรือไม่ก็ตาม ความจริงนี้ก็ยังคงมีอยู่เช่นนั้น หาไม่เปลี่ยนแปลงไปตามความรู้หรือความเชื่อของมนุษย์แต่อย่างใดไม่ พุทธปรัชญา ได้แสดงหลักคำสอนเรื่องปรมาตม์จะไว้ 4 อย่าง คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ถือได้ว่าเป็นปรมาตม์จะ

ส่วนความจริงในระดับอริยสัจจะ เมื่อกล่าวโดยพิสดารแล้ว อริยสัจ มีความหมายถึง 5 ประการ คือ ของจริงอย่างประเสริฐ ของจริงที่ทำให้คนเป็นพระอริยเจ้า ของจริงของพระอริยเจ้า ของจริงที่ไปจากข้าศึก และความจริงแท้ และอริยสัจหรือความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญามีคุณค่า 4 ประการ คือ

- 1) เป็นวิธีการแห่งปัญญา
- 2) เป็นการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตของตนด้วยปัญญาของมนุษย์เอง โดยนำเอาหลัก
- 3) เป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะมนุษย์จะเติบโตออกไปเกี่ยวข้อง
- 4) เป็นหลักความจริงกลาง ๆ

ดังนั้นอริยสัจจะ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญและทรงแนะนำให้พุทธศาสนิกชนศึกษาอย่างจริงจัง เพราะการรู้อริยสัจจะสามารถนำไปสู่ความดับกิเลสและทุกข์ได้

การเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาคือการเข้าถึงนิพพานอันเป็นปรมาตม์ประโยชน์อันสูงสุดเป็นการเข้าถึงความพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงและตลอดไป แต่การเข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อทำลายกิเลสอันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาดเท่านั้น การที่บุคคลจะสามารถทำลายกิเลสให้หมดไป จำจะต้องรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวงตามสภาพความเป็นจริงด้วยปัญญาที่เป็นญาณทัศนะ การรู้แจ้งสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง ก็คือการรู้แจ้งไตรลักษณ์ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาตนเอง และความจริงตามทัศนะหรือตามหลักพุทธปรัชญาจะต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือ มีเหตุผล พิสูจน์ทดลองได้ เป็นที่ยอมรับโดยผู้รู้ทั้งหลาย เป็นความจริงสากลตลอดไปไม่ขึ้นกับกาลเวลา

5.รายการอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. (2555). ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สาละพิมพ์การ.
- ประยงค์ แสนบุราณ. (2557). พระพุทธศาสนาเถรวาท. พิมพ์ครั้งที่ 1. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านานาวิทยา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). แก่นแท้พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธรรม.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.